

Kiss Balázs – Burján Evelin

GONDOLATOK NÉGY ISTVÁNT OLVASVA

RECENZIÓ KUKORELLI ISTVÁN: *HÁROM ISTVÁN, HÁROM NEMZETI ÜNNEP, HÁROM PÉLDAKÉP* CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

Thoughts of Reading Four Istváns

Review of István Kukorelli's Book Entitled *Three Istváns, Three National Holidays, Three Role Models*

Kiss Balázs, doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; osztályvezető, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, dr.iur.kiss.balazs@gmail.com

Burján Evelin, doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, burjan.evelin94@gmail.com

E recenzió célja Kukorelli István 2021-ben megjelent Három István, három nemzeti ünnep, három példakép című¹ könyvének megismertetése és ajánlása. A szerző három példaképe, Szent István, Széchenyi István és Bibó István gondolataival üzen az olvasónak.

KULCSSZAVAK:

alkotmányosság, jogállam, hatalommegosztás, szuverenitás, európai integráció, modernitás, tradíció

¹ Kukorelli István: *Három István, három nemzeti ünnep, három példakép*. Budapest, Méry Ratio, 2021.

The purpose of the review is to present and recommend István Kukorelli's book entitled Three Istváns, Three National Holidays, Three Role Models, published in 2021. The author messages to the reader with the thoughts of his three role models, Saint Stephen, István Széchenyi and István Bibó.

KEYWORDS:

constitutionalism, rule of law, separation of powers, sovereignty, European integration, modernity, tradition

BEVEZETÉS

„Vannak emberek, akikre életünk során felnézünk, leginkább példaképeinkre.”² Számunkra ilyen Kukorelli István, aki *Három István, három nemzeti ünnep, három példakép* című kötetében saját példaképeivel, Szent Istvánnal, Széchenyi Istvánnal és Bibó Istvánnal üzen és ad útvalót a jelen és a jövő jogászgenerációinak.

A szerző választása azért esett e három államférira, mert megítélése szerint „[ő]k tudták igazából összekapcsolni a tradíciót a modernitással,³ a nemzet fejlődését az európai haladással.”⁴ A „három István” ma is aktuális üzeneteinek megértéséhez Kukorelli István a könyvtárba invitálja az olvasót. Könyvében az életművekhez: az *Intelmekhez*, a *Hitelhez* és a *Politikai Tízparancsolathoz* nyúl vissza, amelyek mondanivalójára saját személyes életében „örökkévalósági klauzulákként” tekint.⁵

Írásunkban arra vállalkozunk, hogy nemzeti nagyjaink Kukorelli István könyvében újrafogalmazott gondolatait a szélesebb szakmai közösség számára is hozzáférhetővé tegyük, hogy szeretett Tanárunk üzenetei ezúton is célba érjenek.

SZENT ISTVÁN, AZ ÁLLAMALAPÍTÓ

Vitathatatlan, hogy Szent István legkimagaslóbb műve az államalapítás, amely a magyar történelem meghatározó sorsfordulója volt. Kukorelli István is elsősorban az államalapító személyét tiszteli példaképében.

Az államalapítói mű egyik legkézenfekvőbb üzeneteként emeli ki, hogy „mindenkor stabil, erős államra van szükség, amely tiszteli és védi a polgárok jogait. A stabil, hatékony, jogszerű és intézményesen ellenőrzött államhatalom a jogállamiság legfontosabb feltétele – a globalizáció idején is. Szent István törvényeivel belső békét, akkori viszonylatban egyedülálló jogbiztonságot teremtett.”⁶

A stabil, erős és szuverén állam megalapítója mellett Kukorelli István Szent István személyében látja azt, „aki történelmünkben elsőként sikeresen összekapcsolta a magyarságot az európaisággal”,⁷ amelyről az Alaptörvény Nemzeti hitvallása is megemlékezik.⁸

² Kukorelli (2021): i. m. 13.

³ A két fogalom, tradíció és modernizáció kiemelten fontos Kukorelli István számára, munkássága során több alkalommal is megjelennek. Lásd Kukorelli István: *Tradíció és modernizáció a magyar alkotmányjogban*. Budapest, Századvég, 2006.

⁴ Kukorelli (2021): i. m. 13.

⁵ Kukorelli (2021): i. m. 48.

⁶ Kukorelli (2021): i. m. 54.

⁷ Kukorelli (2021): i. m. 55.

⁸ Alaptörvény Nemzeti hitvallás *Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette.*

Magyarországnak 2004-ben az Európai Unióhoz való csatlakozása – a Szent István-i integrációhoz hasonlóan – korszakos jelentőségű volt az alkotmányos berendezkedésre nézve.

Más helyen Kukorelli István Magyarország és az Európai Unió alkotmányjogi kapcsolatáról szólva az Alaptörvény uniós önképét eurorealistaként értékeli. Úgy véli, hogy az új államkapcsolat az alkalmazkodásról, az együttműködésről és a kölcsönhatásokról szól. Álláspontja szerint „[a] kétoldalú hatásmechanizmusokban helye van a szuverenitást védő filozófiának is. Ha az alkalmazkodás nem egyoldalú, és nem megkésett, hanem konstruktív és előrelátó, akkor helyben vagyunk Európában”.⁹

Megítélésünk szerint az egykori Szent István-i törekvés ma Magyarországnak az Európai Unió intézményeivel folytatott párbeszéde során is példaként szolgálhat. Kukorelli István arra is figyelmeztet, hogy az Európai Unió egyik tagállamaként és annak polgáraiként nem árt újra és újra átgondolnunk nemzeti hagyományaink és európaiságunk összefüggéseit.¹⁰

Szent István üzenetei köréből kiemelendő továbbá az államhatalom és a moralitás szoros kapcsolata. Az államalapító intelmeiben hangsúlyozza, hogy a hatalomgyakorlásnak morális alapon kell nyugodnia. Az *Intelme*k a türelemről, a kegyességről, az irgalmasságról, valamint számos erényről is szól. Kukorelli István könyvében talán némi szomorúsággal arra hívja fel a figyelmet, hogy napjainkban az *Intelme*kben megfogalmazott erkölcsi értékek sokszor társadalmi mértékben is hiányoznak.¹¹ Tekintettel erre, még inkább kívánatos volna, ha Szent Istvánnak a hatalomgyakorlással összefüggésben megfogalmazott intelmeit a jelenkor hatalomgyakorlói is meghallanák.

Kukorelli István máshol a nemzet Alaptörvényből kirajzolódó új közjogi fogalmát vizsgálja. Arra a megállapításra jut, hogy „az Alaptörvény nagyon bátran elmozdult a politikai vagy államnemzet irányába”, időnként keverve azt a magyar politikai gondolkodásban is élő kultúrnemzet fogalmával.¹² Érdemes kiemelni, hogy már a Szent István-i nemzetfogalom sem korlátozódott a magyar kultúrnemzetre, hiszen „[a]z *Intelme*k a jövővények jóakarató gyámolításáról és becsben tartásáról is szólnak”.¹³ A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezői minőségét jelenleg az Alaptörvény is elismeri.¹⁴ A szerző véleménye szerint „[n]em elég elismételni, hogy az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő”.¹⁵

⁹ Kukorelli István: *Az Alaptörvény és az Európai Unió. Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 1. (2013), 1. 4–11.

¹⁰ Kukorelli (2021): i. m. 55.

¹¹ Kukorelli (2021): i. m. 56.

¹² Kukorelli (2013): i. m. 12. Más szerzők ennél élesebb kritikát fogalmaznak meg az Alaptörvény nemzetfogalmával összefüggésben, lásd Majtényi Balázs: *Alaptörvény a nemzet akaratából. Állam- és Jogtudomány*, 55. (2014), 1. 77–96. és Chronowski Nóra: *Alaptörvény és etnicitás – avagy az alkotmányozás viharai* *részre szakadt nemzetünk. Állam- és Jogtudomány*, 56. (2015), 1. 3–18.

¹³ Kukorelli (2021): i. m. 56.

¹⁴ Alaptörvény XXIX. cikk (1) A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők.

¹⁵ Kukorelli (2021): i. m. 56.

Összefüggésben ezzel azonban érdemes rámutatni arra is, hogy a magyarországi nemzetiségvédelmet a rendszerváltozás után – a külhoni magyarság sorsa iránt érzett felelősség vonatkozásában – mindig a reciprocitás motiválta.¹⁶ Az alkotmányozó hatalom az Alaptörvényben a nemzet közjogi egységének megteremtésére is kísérletet tett.¹⁷ Ugyanakkor Magyarországnak a határain kívül élő magyarok sorsa iránti elkötelezésből tett felelősségvállalása¹⁸ nem veszélytelen. Kukorelli István a nemzetfogalom legsúlyosabb ellentmondásának a demokrácia és a nacionalizmusok szembekerülését tekinti. Némi keserőséggel utal arra, hogy mindössze ezzel „az apró problémával kell megküzdenünk a 21. századi Európában”.¹⁹

SZÉCHENYI ISTVÁN, A LEGNAGYOBB MAGYAR

Könyvében Kukorelli István kevésbé ismert oldaláról mutatja be példaképét, a reformpolitikus Széchenyi Istvánt.

Kiemeli, hogy „a legnagyobb magyar” sokat foglalkozott a rendi alkotmánnyal, amelynek kiváló ismerője és védelmezője volt az önkényuralomban.²⁰ Mi sem mutatja ezt jobban, mint *Magyarország sarkalatos törvényei, s államjogi fejlődése 1848-ig* című munkája, amelyben rendkívül érzékenyen emeli ki a szuverenitás, a független, saját alkotmánnyal rendelkező Magyarország legfontosabb alkotmánybiztosítékait.²¹

Sokak szerint Széchenyi István legnagyobb ereje szellemi felkészültségében volt.²² Szükségét látta, hogy rendelkezzen a reformkori politikai életben nélkülözhetetlen alkotmányjogi kultúrával, azért „[t]anult, mint mindig, ha tudáshiányt érzett magában”.²³ Ennek érdekében tanulmányozta más országok alkotmányait, „tisztában volt a nagy euro-atlanti alkotmányozási modellekkel”, elsősorban az angol, de az amerikai, a francia, a belga és a német alkotmányos megoldásokkal is.²⁴

Kukorelli István megítélése szerint a Széchenyi István által vallott nézetek összevethetők az alkotmányosság klasszikus alapelveivel: a népszuverenitás és népképviselő gondolatával, a hatalommegosztás elvével, a törvények uralmával, a törvény előtti egyenlőséggel

¹⁶ Kukorelli István: *A nemzetiségek jogállása a rendszerváltozás éveiben – kísérletek országgyűlési képviseletük szabályozására. Parlamenti Szemle*, 3. (2018), 8. 5–26.

¹⁷ Kukorelli (2013): i. m. 11.

¹⁸ Alaptörvény D) cikk Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.

¹⁹ Kukorelli (2013): i. m. 12.

²⁰ Kukorelli (2021): i. m. 97.

²¹ Kukorelli (2021): i. m. 98.

²² Kukorelli (2021): i. m. 105.

²³ Kukorelli (2021): i. m. 98.

²⁴ Kukorelli (2021): i. m. 105.

és az emberi jogok létével.²⁵ Mindez nem meglepő annak ismerében, hogy Széchenyi István többek között Arisztotelész, Cicero, Jeremy Bentham, William Blackstone, Benjamin Constant, Benjamin Franklin, Thomas Jefferson, Jean-Louis de Lolme, Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau, Alexis de Tocqueville és Voltaire munkáit olvasta.²⁶

Széchenyi István jó példával járt elől, arra ösztönözve későbbi generációk (alkotmány) jogászait, hogy a demokratikus jogállam fejlesztése érdekében megismerjék, megértsék és a magyar közjogba átültessék a nemzetközi mintákat. Kézzelfoghatóan ez jellemezte Kukorelli István alkotmánybírói tevékenységét is, aki előadóként jegyzett határozatai, párhuzamos indokolásai és különvéleményei érvelésének megalapozásánál gyakran nyúlt a jogösszehasonlítás módszeréhez.²⁷

Kukorelli István a reformkor elindítójaként Széchenyi Istvánban tiszteli a rendi alkotmány alapjainak egyik lebontóját, aki külföldi példákat megismerve nemcsak felismerte, diagnosztizálta az elmaradottságot, hanem cselekvési reformprogramot hirdetve terápiát is kínált Magyarország számára. Ennek megvalósítása során azonban alkotmányt tisztelő emberként, végig alkotmányos úton kívánt járni.²⁸

Könyvében a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy 1848-ban közjogi értelemben nem született egységes kartális alkotmány, de a márciusi–áprilisi törvénykönyv összességében egy európai viszonylatban is értékelhető, több alkotmánylevélből összeálló, írott alkotmánynak is tekinthető.²⁹ A szerző Széchenyi Istvánnak e törvények megalkotásában való aktív részvételére, elvitathatatlan érdemeire több ponton is rámutat.³⁰ Megítélésünk szerint szemléletes párhuzam vonható Széchenyi Istvánnak a reformkori országgyűléseken, valamint Kukorelli Istvánnak az alkotmányos rendszerváltásban való részvétele között. Mindketten a közösségükért tenni akaró, aktívan cselekvő értelmiségiként vállaltak szerepet. Kukorelli István a kerekasztal-tárgyalásokon való részvételével összefüggésben a következőképpen fogalmaz: „olyan idők voltak, amikor nem lehetett otthon maradni”.³¹

Kötetében Kukorelli István hangsúlyozza, hogy az 1848. március–áprilisi törvények „a magyar alkotmánytörténet kiemelkedő fontosságú dokumentumai, a modern polgári alkotmányosság és parlamentarizmus megteremtői, a népszuverenitás klasszikus elvének megvalósítói”.³² Ezzel együtt fontos, hogy az alkotmányos forradalom a legalapvetőbb szabadságjogokat is kodifikálta.³³ Sokatmondó, hogy tudományos és szakmai munkássága során Kukorelli István számtalan alkalommal foglalkozott a rendiség alkonyán

²⁵ Kukorelli (2021): i. m. 109.

²⁶ Kukorelli (2021): i. m. 105.

²⁷ Bodnár Eszter: *The Use of Comparative Law in the Practice of the Hungarian Constitutional Court: An Empirical Analysis (1990–2019)*. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 61. (2020), 1. 9–10.

²⁸ Kukorelli (2021): i. m. 101–102.

²⁹ Kukorelli (2021): i. m. 108. Kukorelli István gondolatai megjelennek az alkotmányjog-oktatás legfrissebb tankönyvében is. Lásd Bodnár Eszter – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán (szerk.): *Alkotmányos tanok I.* Budapest, HVG-ORAC, 2021. 210.

³⁰ Kukorelli (2021): i. m. 109.

³¹ Kővári Orsolya: *Váltóállítók között. Kővári Orsolya beszélgetései Kukorelli Istvánnal*. Budapest, Osiris, 2012. 114.

³² Kukorelli (2021): i. m. 108.

³³ Kukorelli (2021): i. m. 109.

elfogadott, a polgári átalakulást konstituáló törvényekben megjelenő alapintézményekkel, a parlamentarizmus, a választójog, a közvetlen demokrácia és véleménynyilvánítás szabadságának kérdéseivel.

Kukorelli István gondolatait összefoglalva így vall példaképéről: „Széchenyi alkotmányos államférfi volt, széles körű alkotmányos kultúrával [...], mint intézmény, maga volt a magyar alkotmány egyik legfőbb biztosítója.”³⁴ Adja magát a konklúzió, hogy Széchenyi István államfilozófiájából, alkotmányos kultúrájából a mai kor embere is sokat tanulhat.

BIBÓ ISTVÁN, A NEMZET LELKIISMERETE

A kötetben Kukorelli István öt mozaikot emel ki Bibó István életművéből: a Nagy Imre-kormány minisztereként 1956 forradalmi napjain jegyzett, az alkotmányosság értékeit tiszteletben tartó alkotmánytervezetet, amely programpontjaihoz nyúl vissza az 1989–90-es rendszerváltozás.³⁵ A második a bibói tízparancsolat, amely Kukorelli István szerint „nekünk szól, bátorságra, tartásra biztat, az alattvalói létből kívánja felrázni a cselekvőképtelen és közömbös embert”.³⁶ A harmadik Bibó István hatalommegosztásról szóló akadémiai székfoglalója, amellyel kapcsolatban Kukorelli István kiemeli, hogy a bibói gondolatnak pontosan az a lényege, hogy „a hatalmat – mindenféle hatalomközpontosítást – újból és újból jogszerűvé kell tenni és érvényes értékszempontoknak alávetni”.³⁷ Ezzel kapcsolatban megjegyzi a szerző, hogy „Magyarország 2011-es Alaptörvénye – először a közjogtörténetben – tételesen tartalmazza a hatalommegosztás elvét. A bibói gondolatvilághoz képest az elv konkretizálása meglehetősen »light«-osra sikeredett”.³⁸ Bibó Istvánnal kapcsolatban kiemelt negyedik mozaik a közigazgatáshoz kapcsolódik. Kukorelli István itt az Alaptörvénnyel kapcsolatban arra hívja fel a figyelmet, hogy az Alaptörvény utáni rendben erőtlenek a Bibó által is megfogalmazott fékek és ellensúlyok, és a többségi elv érvényesül mindennekefelett.³⁹ Az utolsó mozaik pedig a decentralizációra épülő önkormányzati rendszer.⁴⁰

A kötet elsődleges célja a magyar alkotmányos rend formálódásában részt vevő három olyan kiemelkedő szereplő munkásságának felidézése, akik történetesen a szerző példaképei is. A bibói életműből kiemelt öt mozzanat kapcsán is azt tapasztaljuk azonban, hogy a szerző nem állt meg a három István életművének objektív leírásánál, hanem az ő szemüvegükön keresztül reflektál a mai kor kihívásaira, és a kritikai gondolatait sem rejtí véka alá.

³⁴ Kukorelli (2021): i. m. 111.

³⁵ Kukorelli (2021): i. m. 170.

³⁶ Kukorelli (2021): i. m. 171.

³⁷ Kukorelli (2021): i. m. 172.

³⁸ Kukorelli (2021): i. m. 172.

³⁹ Kukorelli (2021): i. m. 172–173.

⁴⁰ Kukorelli (2021): i. m. 173.

A szerző kiemeli 1956 alkotmányjogi jelentőségét, rögzíti az „56-os Bibói alkotmány” lényegi elemeit és Bibó István szerepét. Ennek kapcsán mi is idéznénk Bibó visszaemlékezését:

„Dobi István sötéten közbeszólt, mondván: nagyon sok féle szemüvegen lehet nézni ezt a magyar ügyet. Én meg azt replikáztam neki, hogy sokféle szemüvegen lehet nézni, de ha az ember leteszi a szemüveget, csak egyféleképpen”.⁴¹

„Bibó üzen ma is, üzen az életmű, a tudós gondolkodási módja, tudományos módszertana, személyisége, a bibói magatartásminta. Bibó alkotmányos elvei, többletjelentéssel megtöltött fogalmai (nevezetesen a félelem, a szabadság kis körei, az emberi méltóság, a hatalom emberarcúvá tétele, a politikai hisztériák elleni fellépés stb.) ma is mérték és mérce.”⁴²

Ez a bibói gondolat – ahogy Gyarmati György írja⁴³ – az 1990-es évek elején jelen volt a politikai közbeszédben, mint az a gondolatiság, amelyet a zászlajára tűzhetett mindenki, aki a szovjet elnyomással szemben egy demokratikus, többpártrendszeren alapuló Magyarországért küzdött. Ezzel szemben „[m]a Bibó hallgatás, Bibó csend van”.⁴⁴ Ez a hallgatás nemcsak arra utal, hogy a politikai közbeszédben ma már ritkán jelenik meg Bibó István neve, hanem annak az attitűdnek a hiányát is mutatja, amely az alkotmányos kultúrával és a köz szolgálatával írható le, és amelyet sokszor csak nyomokban, hosszabb keresgélés után lehet bárhol is felfedezni.

Vigazsként szolgálhat viszont, hogy Kukorelli István ebben a könyvben is megjelenő, Bibó életművét védő elhivatottsága az, ami miatt a közéletben hallgatásról talán igen, de Bibó feledéséről nem beszélhetünk. Mindebben Kukorelli tanár úr, a szabadságszerető ember⁴⁵ szerepe kiemelkedő: a könyvekből, a tudományos publikációkból, az egyetemi előadásokról vagy a méltán híres „közjogi tűnődések” kurzusról egy valamit nagyon egyértelműen visz haza magával az ember: az alkotmányos kultúra tiszteletét, a köz szolgálatának előtérbe helyezését, a hatalomkoncentrációval szembeni ellenérzést, a demokratikus és szakmai szempontokat előtérbe helyező döntéshozatal javára.

⁴¹ Kukorelli (2021): i. m. 187.

⁴² Kukorelli (2021): i. m. 175.

⁴³ Gyarmati György: Európai szabadságesszme és magyar helyzetismeret. In Kukorelli (2021): i. m. 202–203.

⁴⁴ Kukorelli (2021): i. m. 175.

⁴⁵ Lásd a Kukorelli Istvánt 65. születésnapján köszöntő ünnepi kötet címét. Chronowski Nóra – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán – Smuk Péter (szerk.): *A szabadságszerető embernek. Liber Amicorum István Kukorelli.* Budapest, Gondolat, 2017.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bodnár Eszter: The Use of Comparative Law in the Practice of the Hungarian Constitutional Court: An Empirical Analysis (1990–2019). *Hungarian Journal of Legal Studies*, 61. (2020), 1. Online: <https://doi.org/10.1556/2052.2020.00306>
2. Bodnár Eszter – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán (szerk.): *Alkotmányos tanok I.* Budapest, HVG-ORAC, 2021.
3. Chronowski Nóra: Alaptörvény és etnicitás – avagy az alkotmányozás viharában részekre szakadt nemzetünk. *Állam- és Jogtudomány*, 56. (2015), 1. 3–18. Online: <http://real.mtak.hu/25579/>
4. Chronowski Nóra – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán – Smuk Péter (szerk.): *A szabadság-szerető embernek. Liber Amicorum István Kukorelli.* Budapest, Gondolat, 2017.
5. Kővári Orsolya: *Váltóállítók között. Kővári Orsolya beszélgetései Kukorelli Istvánnal.* Budapest, Osiris, 2012.
6. Kukorelli István: *Tradíció és modernizáció a magyar alkotmányjogban.* Budapest, Századvég, 2006.
7. Kukorelli István: Az Alaptörvény és az Európai Unió. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 1. (2013), 1. 4–11. Online: <https://doi.org/10.32575/ppb.2013.1.1>
8. Kukorelli István: A nemzetiségek jogállása a rendszerváltozás éveiben – kísérletek országgyűlési képviselőjük szabályozására. *Parlament Szemle*, 3. (2018), 8. 5–26. Online: <https://parlamentiszemle.hu/wp-content/uploads/2018/08/parlamentiszemle-kukorelli-istvan.pdf>
9. Kukorelli István: *Három István, három nemzeti ünnep, három példakép.* Budapest, Méry Ratio, 2021.
10. Majtényi Balázs: Alaptörvény a nemzet akaratából. *Állam- és Jogtudomány*, 55. (2014), 1. 77–96. Online: https://epa.oszk.hu/04100/04129/00003/pdf/EPA04129_allam-es_jogtudomany_2014_1_077-096.pdf

Kiss Balázs alkotmányjogász, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola doktorandusza, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala osztályvezetője. Kutatási területe a nemzetiségek parlamenti képviselete.

Burján Evelin az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola doktorandusza, kutatási asszisztens a Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében és szabályozási referens Budapest Főváros Önkormányzata Főpolgármesteri Hivatalánál. Kutatási területe az alkotmánybíráskodás.

Publikációs felhívás

A Pro Publico Bono tudományos folyóirat Szerkesztősége várja azokat az angol vagy magyar nyelvű cikkeket, amelyek a közigazgatás- és jogtudomány, az államelmélet, a társadalom- és politikatudományok témakörébe eső kutatási eredményeket közölnek.

A Pro Publico Bono független, lektorált, az MTA IX. osztály szerint minősített „A” kategóriájú, negyedévente megjelenő folyóirat.

A szerzői útmutató a következő oldalon érhető el:

<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/ppbmk/107>

A cikkek felöltése az alábbi oldalon történik:

<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/ppbmk/about/submissions>

Tisztelettel:
Kis Norbert, főszerkesztő
egyetemi tanár

Call for papers

Pro Publico Bono is a peer-reviewed journal four-monthly published by the University of Public Service, Budapest. It covers researches based on public law, social and political sciences and interdisciplinary approach that explore future alternatives for fostering sustainable and innovative societies, good governance and for strengthening nation states as well as the European and transatlantic cooperation facing technological, ecological and cultural disruption in the increasingly complex and ambiguous 21st century.

The primary objective of the journal is to become an international platform of the highest scientific and professional debate. The international scientific forum is open to high quality scientific publications from worldwide resources, to professional discourses, including a synthesis of scientific opinions and comparative research. The journal would focus on sustainable and innovative societies, good governance and building nation states. In terms of its topics and content, the journal would be primarily theoretical but would also leave room to analytical works on legal, social and political sciences as well as professional forums and book reviews.

Contributions can be submitted through the Open Journal System of the University of Public Service, which is accessible via the following link

<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/index/login>

See the detailed information on publication guidelines, attached to this call for papers which can be found at

https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/ppb/ppbjus_style_guide

Sincerely,
Prof. Dr. Norbert KIS
Editor in chief

Table of contents

Welcoming address	NORBERT KIS	4
Scientific publications/ Studies	ZOLTÁN CSEDŐ – GÁBOR PÖRZSE – MÁTÉ ZAVARKÓ	
	• The Role of Innovation Knowledge Networks in Higher Education: Experiences of the Development of a Power-to-Gas Innovation Ecosystem	6
	ÉVA SÁNDORNÉ KRISZT	
	• The Future of Teaching Economics	32
	ÉVA BERDE – GÁBOR KUTASI	
	• Opportunities and Challenges of Massive Open Online Courses in Hungary	42
	ZOLTÁN GLOVICZKI	
	• Christian Higher Education after the Millenium	62
	GERGELY KOVÁTS	
	• From the Producers' Cooperative to the Court Fool – The Social Roles of the University in the 21st Century	76
	ANDRÁS TORMA	
	• Questions and Answers (?) in the Hungarian Higher Education: Rector vs. Chancellor	98
	PÉTER SZENDRŐ	
	• The Present and Future of Universities	110
	MÁRK FODOR JOSZIPOVICS	
	• Structural Change of the Hungarian Higher Education from the Perspective of Students	120
Reviews	BRIGITTA MALUSTYIK	
	• The Adventurous Mazes of Brexit – Review of the Book Scenarios and Impacts of Brexit	132
	ANITA CZUCZINÉ KERESZTES	
	• Member State Integration Models	144
	BALÁZS KISS – EVELIN BURJÁN	
	• Thoughts of Reading Four Istváns	154

Table of contents

Call for papers	164
Table of contents in foreign language	166
Editorial Committee	168
Imprint	170

Szerkesztőbizottság

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: *Prof. Dr. Kiss György*, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar)

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TÁRSELNÖKE: *Prof. Dr. Koltay András*, prorektor, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

FŐSZERKESZTŐ: *Prof. Dr. Kis Norbert*, fejlesztési rektorhelyettes, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem)

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI TAGOK (2020. szeptember 1-jétől): *Dr. Bartóki-Gönczy Balázs*, tanszékvezető, egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Társadalmi Kommunikáció Tanszék) • *Dr. Biró Marcell*, elnök (Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága) • *Prof. Dr. Csehi Zoltán*, egyetemi tanár (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar) • *Prof. Dr. Deli Gergely*, dékán, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar) • *Dr. Fejes Zsuzsanna*, egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Kormányzástani és Közpolitikai Tanszék) • *Prof. Dr. Hörcher Ferenc*, intézetvezető, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Eötvös József Kutatóközpont, Politika- és Államelméleti Kutatóintézet) • *Dr. Kaiser Tamás*, tudományos dékánhelyettes, tanszékvezető, egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Kormányzástani és Közpolitikai Tanszék) • *Dr. Lapsánszky András*, tanszékvezető, egyetemi docens (Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar) • *Dr. Marján Attila*, egyetemi docens (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Európa-tanulmányok Tanszék) • *Prof. Dr. Menyhárd Attila*, egyetemi tanár (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar) • *Dr. Orbán Balázs*, miniszterhelyettes, parlamenti és stratégiai államtitkár (Miniszterelnökség) • *Prof. Dr. Papp Tekla*, tanszékvezető, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Civilisztikai Tanszék) • *Prof. Dr. Patyi András*, prorektor, tanszékvezető, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék) • *Dr. Pongrácz Alex*, adjunktus (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Kormányzástani és Közpolitikai Tanszék) • *Prof. Dr. Rixer Ádám*, tanszékvezető, egyetemi tanár (Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar) • *Prof. Dr. Smuk Péter*, prodeán, egyetemi tanár (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar) • *Dr. Török Bernát*, igazgató (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Eötvös József Kutatóközpont) • *Prof. Dr. Varga Zs. András*, egyetemi tanár (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar) • *Dr. David Wineroither*, tudományos főmunkatárs (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Kormányzástani és Közpolitikai Tanszék)

NEMZETKÖZI TANÁCSADÓ TESTÜLET: *Prof. Dr. Christopher Ball*, Quinnipiac University (Hamden, Connecticut, Amerikai Egyesült Államok) • *Dr. Philip Blond*, Egyesült Királyság • *Prof. Dr. Herbert Küpper*, Institut für Ostrecht München e. V., Wissenschaftszentrum Ost- und Südosteuropa Regensburg (Regensburg, Németország) • *Prof. Dr. Alexander Livshin*, M. V. Lomonoszov Moszkvai Állami Egyetem (Moszkva, Oroszország) • *Prof. Dr. Russell L. Weaver*, University of Louisville (Louisville, Kentucky, Amerikai Egyesült Államok)

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: *Dr. Dúl János*, adjunktus (Nemzeti Közszerződési Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Civilisztikai Tanszék)

Editorial Committee

CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD: *György Kiss*, PhD, Professor (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies)

CO-CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD: *András Koltay*, PhD, Professor, Prorector (University of Public Service)

EDITOR-IN-CHIEF: *Norbert Kis*, PhD, Professor, Vice-Rector for Institutional Development (University of Public Service)

EDITORIAL BOARD (from 1 September 2020): *Balázs Bartóki-Gönczy*, PhD, Associate Professor, Head of Department (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Department of Social Communication) • *Marcell Biró*, PhD, President (Supervisory Authority of Regulatory Affairs) • *Zoltán Csehi*, PhD, Professor (Pázmány Péter Catholic University, Faculty of Law) • *Gergely Deli*, PhD, Dean, Professor (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies) • *Zsuzsanna Fejes*, PhD habil, Associate Professor (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Department of Governance and Public Policy) • *Ferenc Hörcher*, PhD, Professor, Head of Institute (University of Public Service, Eötvös József Research Centre, Research Institute for Politics and Government) • *Tamás Kaiser*, PhD, Associate Professor, Vice-Dean for Science Affairs, Head of Department (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Department of Governance and Public Policy) • *András Lapsánszky*, PhD, Associate Professor, Head of Department, (Széchenyi István University, Deák Ferenc Faculty of Law and Political Sciences) • *Attila Marján*, PhD, Associate Professor (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Department of European Studies) • *Attila Menyhárd*, PhD, Professor (Eötvös Loránd University, Faculty of Law) • *Balázs Orbán*, PhD (Deputy Minister, Minister of State (Prime Minister's Office)) • *Tekla Papp*, PhD, Professor, Head of Department (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Department of Civilistics) • *András Patyi*, PhD, Professor, Head of Department (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Lőrincz Lajos Department of Public Administration) • *Alex Pongrácz*, PhD, Assistant Professor (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Department of Governance and Public Policy) • *Ádám Rixer*, PhD, Professor, Head of Department (Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Faculty of Law) • *Péter Smuk*, PhD, Professor, Prodean (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies) • *Bernát Török*, PhD, Director (University of Public Service, Eötvös József Research Centre) • *András Varga Zs.*, PhD, Professor (Pázmány Péter Catholic University, Faculty of Law) • *David Wineroither*, PhD, Senior Research Fellow (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Department of Governance and Public Policy)

INTERNATIONAL ADVISORY BOARD: *Christopher Ball*, PhD, Professor, Quinnipiac University (Hamden, Connecticut, United States of America) • *Philip Blond*, PhD, United Kingdom • *Herbert Kupper*, PhD, Professor, Institut für Ostrecht München e. V., Wissenschaftszentrum Ost- und Südosteuropa Regensburg (Regensburg, Germany) • *Alexander Livshin*, PhD, Professor, Moscow State University (Moscow, Russia) • *Russell L. Weaver*, PhD, Professor, University of Louisville (Louisville, Kentucky, United States of America)

SECRETARY OF THE EDITORIAL BOARD: *János Dúl*, PhD, Assistant Professor (University of Public Service, Faculty of Public Governance and International Studies, Department of Civilistics)

Impresszum

PRO PUBLICO BONO - MAGYAR KÖZIGAZGATÁS

Szerkesztőség

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: Prof. Dr. Kiss György egyetemi tanár (NKE ÁNTK)

FŐSZERKESZTŐ: Prof. Dr. Kis Norbert, fejlesztési rektorhelyettes
(NKE ÁNTK)

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Dr. Dúl János adjunktus
(NKE ÁNTK Civilisztikai Tanszék)

Cím: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
NKE ÁNTK, 1083 Budapest, Üllői út 82.

POSTACÍM: 1441 Budapest, Pf. 60.

E-MAIL: ppb.mk.szerkesztoseg@uni-nke.hu

WEBLAP: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/ppbmk>

Impresszum

KIADÓ: Nemzeti Közzolgálati Egyetem,
Ludovika Egyetemi Kiadó Iroda

A KIADÁSÉRT FELEL: Christián László

Cím: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

E-MAIL: info@ludovika.hu

WEOLDAL: www.ludovika.hu

OLVÁSÓSZERKESZTŐK: Bujdosó Hajnalka, Gergely Zsuzsánna, Resofszki Ágnes

TÖRDELŐSZERKESZTŐ: Kőrösi László

NYOMDAI MUNKÁK: Nemzeti Közzolgálati Egyetem

ISSN 2063-9058 (nyomtatott)

ISSN 2786-0760 (online)

Tartalom

CSEDŐ ZOLTÁN – PÖRZSE GÁBOR – ZAVARKÓ MÁTÉ: <i>Az innovációs tudáshálózatok a felsőoktatásban: egy power-to-gas innovációs ökoszisztéma fejlődésének tapasztalatai</i>	6
SÁNDORNÉ KRISZT ÉVA: <i>A gazdaságtudományi képzések jövőjéről</i>	32
BERDE ÉVA – KUTASI GÁBOR: <i>A Tömeges Nyílt Online Kurzusok lehetőségei és kihívásai Magyarországon</i>	42
GLOVICZKI ZOLTÁN: <i>Egyházi felsőoktatás az ezredforduló után</i>	62
KOVÁTS GERGELY: <i>A termelősövetkezettől az udvari bolondig – az egyetem társadalmi szerepei a 21. században</i>	76
TORMA ANDRÁS: <i>Kérdések és válaszok (?) a magyar felsőoktatásban: rektor kontra kancellár</i>	98
SZENDRŐ PÉTER: <i>Az egyetemek jelene és jövőképe</i>	110
FODOR MÁRK JOSZIPOVICS: <i>A felsőoktatási modellváltás tapasztalatai hallgatói szemszögből</i>	120
MALUSTYIK BRIGITTA: <i>A brexit kalandos útvesztői – Recenzió A brexit forgatókönyvei és hatásai című könyvről</i>	132
CZUCZINÉ KERESZTES ANITA: <i>Tagállami integrációs modellek</i>	144
KISS BALÁZS – BURJÁN EVELIN: <i>Gondolatok négy Istvánt olvasva</i>	154